

MENDEL- MOUZEN

Grunneger Toal van straat,
markt, kroeg, kerk en kantine

Jos Rietveld

2019 >g uitgeverij
koninklijke van gorcum

© 2019, Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum BV, Postbus 43, 9400 AA Assen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veeleenvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

NUR 401

ISBN 978 90 232 5704 2

Ofschoon iedere poging is ondernomen om volgens de auteurswet rechthebbenden van het in dit boek opgenomen illustratiemateriaal te traceren, is dit in enkele gevallen niet mogelijk gebleken. In het onderhavige geval verzoekt de uitgever rechthebbenden contact met hem op te nemen.

Tekst: Jos Rietveld, Groningen

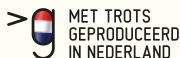
Spellingcorrectie Gronings: Henk Scholte, Groningen

Uitgave: Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum, Assen

Grafische verzorging: LINE UP boek en media bv, Groningen

Omslagontwerp en beeld: LINE UP boek en media bv, Groningen, Riëtte van Zwol

Druk: Drukkerij Van Gorcum, Raalte

INHOUD

VOORWOORD – 5

Modern Stads – 6
Platjelopen – 7
Butje – 8
Honnie – 9
Niegel – 10
Proeksel – 11
Glène Riepe – 12
Kounavvel – 13
Daam? – 14
Studjers – 15
Doen – 16
Rips – 17
Stoer – 18
Sexy sokken – 19
Rollechies – 20
Blote Bet – 21
Jachtwotter – 22
Ida en Reinaut – 23
Miegen – 24
Mollebonen – 25
Oong – 26
Bedreugd – 27
Gebèlskop – 28
Bouteltjes – 29
Broescursus – 30
Biebel – 32
Toalstried – 33
t Aailaand – 34
Bommen Berend – 36
Dippen – 37

Benaauwd – 38
Weerom – 39
Aaierbale – 40
Dammeë – 41
Bekslikkerij – 42
Nuver – 43
Bulhokkie – 44
Waist ja wel – 45
Laggen – 46
Wichter – 47
Mag wel – 48
Roakeldais – 49
Zòldeern – 50
Mooi nait! – 51
Schoedelgat – 52
Dunderbloumen – 53
Bèrsteë – 54
Hozevörrels – 55
Tuutjebrij – 56
Wèlle – 57
Vlinderknippen, ff – 58
Gruin – 59
Tamper – 60
Slingerbreekdance – 61
Tunne – 62
Rakker – 63
Dwaarsdeurtoenesoep – 64
Bimmen – 65
Zörg – 66
Schuddeldouk – 67
Op droad – 68
Sosjoaltjes – 69
Slobbertjes – 70
Bultenbroesder – 71
Gehaaimtoal – 72
Swinder – 73
Skittieballenboom – 74

Kiepkereel – 75
Kwinne – 76
Loeren – 77
Bats – 78
Poppie Nathaals – 79
Kroabekop – 80
Swienekrul – 81
Aaipet – 82
Snèl – 83
Bekörten – 84
Kaggel – 85
Bragel – 86
Ôftraauwen – 87
Speren – 90
Zaipklopper – 91
Merie – 92
Riepe – 93
Krougerdoude – 94
Groningismen – 95
Pingelmoaze – 96
Spacken – 97
Slik – 98
Stoadeg bakken – 99
Roepder – 100
Wubs – 101
Beukema – 102
Scholten – 103
Sjuffelderij – 104
Swaarte – 105
Alaarmliene – 106
Moi – 107
Deurleren – 108
Doudestieds – 109
Snor – 110
Toalerij – 111
Poaskrebulie – 112
Bekbrommer – 113

Toeze – 114	Haarst – 145	Mienjong – 178
Klettervest – 115	Biertoal – 146	Zeun – 179
Praaipoters – 116	Fietsstad – 147	Doevetil – 180
Inktsloaf – 117	Viskerletien – 148	Evenpies – 181
Brandlap – 118	Bieproaten – 149	Kuddelmuddel – 182
Eerappels mit ròkkies – 119	Hazzens – 150	Wams – 183
Kòks – 120	Dreumraais – 151	Mazzelschieter – 184
Doetje – 121	Kunstenoar – 152	Aaierbalenweekeinde – 185
Sunt-Meerten – 122	Weeromraaize – 153	Drekmenner – 186
Keunegin van Zuderdaip – 123	Cultuurdroager – 154	Brudseg – 187
Hòksel – 124	Onverbeterliek – 155	Ongeduregheden – 190
Worstenspinnerij – 125	Marimls – 156	Snik – 191
Grollands – 126	Maai – 157	Toalerij – 192
Zesteg joar traauwd! – 127	Aaierbalen – 158	Goan – 193
Kop derdeur – 128	Schriefwedstried – 159	Epperij – 194
Zaikenzörgpremie- proaterij – 129	Kedoaverstoaf – 160	Traauwdag – 195
Veurleescup – 130	Boun- en Bozzelbrigade – 161	Vuurwaark-vaaijeg – 196
Wènst – 131	Selwerderhof – 162	Staarvenswoar – 197
Wat hebben wie laggen doan! – 134	Laiverds – 164	Ûfstelen – 198
Grunnegers mit haanden – 135	Vekansie – 165	Grootbekken – 199
Lopies waark – 136	Votgoan – 166	Nog aine – 200
Stoompiepke – 137	Monden – 167	Molleboontje – 201
Gehaaimtoal – 138	Verstommeln – 168	Stadse rock-'n-roll – 202
Börgmeester – 139	Stadse – 169	Jidder – 203
Nedersaksisch – 140	Superkovie – 170	(Ver)Hoezen – 204
Vergees – 141	Vraauwvrundelkhaid – 171	Snipsnapsnoarenloa – 205
Schier bie langs – 142	Nijjoar – 172	Stadsgruin – 206
Olwievenzummer – 143	Peerdenworst – 173	Hoop, Wind, Metworst – 207
Afgewend – 144	Raif – 174	
	Hinderken – 175	ILLUSTRATIEBRONNEN – 208
	Reren – 176	
	Grunnen – 177	

VOORWOORD

Ergens in het vroege voorjaar van 2010 belt Bouwe van Norden, dan onder meer redacteur van cultuurpagina Grunnegs Goud van Dagblad van het Noorden, mij op. Of ik eens wil nadenken een paar stukjes te schrijven over wat mij als import-Stadje opvalt, wat ik zoal hoor met betrekking tot *Grunneger taal*. Bijzondere, opmerkelijke benamingen of manieren van benoemen of omschrijven. We zijn het snel eens over mijn voorstel voor de naam van de column: ‘Mengelmous’, omdat Stad een *toezeboudel* is van mensen en al hun Groninger talen. Van Oosterpark en De Hoogte tot Helpman en Oranjebuurt. Van Pekels tot aan Hogeland, van Ter Apel tot aan Zoutkamp. Inclusief invloeden van verder.

Op dinsdag 13 april 2010 begin ik met Modern Stads. Daarna volgen Platjelopen en Butje, Honnie, Niegel, Proeksel en Daam. Glène Riepe, Bekslikkerij, Blote Bet, Swienekrul, Maai, Brandlap, Klettervest, Vlinderknippen, Pingelmoaze, Wênst, Dwarsdeurtoenesoep, en Sosjoaltjes. En 175 meer.

Zomer 2019 leer ik Sonja Geurts van Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum kennen. Zij waardeert mijn columns en ziet een bundeling voor zich. Het resultaat ligt voor u.

Jos Rietveld

MODERN STADS

“... de wilde plannen dij ik haar, komt sikkom niks meer van terecht ...” klonk ooit op een late zoele zomeravond uit een openstaand raam op Kapteynlaan in Stad.

Natuurlijk ken ik Ede Staal; iedereen die zich voor de Groninger cultuur interesseert kent zijn werk. De muziek, de tekst, alles paste bij mijn stemming op die avond.

Voor Groningers is Ede Staal, net als droge worst, mosterdstip en nog heel veel andere zaken de normaalste van de wereld. Zo vanzelfsprekend als Olle Grieze op Grote Markt staat. Maar welke Groninger beklimt hem? Welke Groninger maakt een rondvaart met Kool?

Cultuur, en taal is een zeer levend onderdeel hiervan, is zo vanzelfsprekend dat het in eigen omgeving als normaal wordt ervaren; dit gebeurt overal op de wereld. Maar import, bijvoorbeeld *lu oet westen*, herkent het als bijzonder, als uniek omdat zijzelf weer andere dingen als normaal hebben leren kennen. Welke Amsterdammer stapt in een rondvaartboot voor een tocht door zijn grachten? Ik bedoel maar.

Vanaf vandaag schrijf ik op wat ik, jaja, *wicht oet t wilde westen, oet joen taal, die ik zo aibels waardeer* omdat er geen woord te veel in zegt wordt, verneem. Omdat er Groninger woorden bestaan die onvertaalbaar zijn. *k Zel opschrieven* wat ik hoor, wat *biezunder* is aan *Grunneger taal*. Omdat ik in Stad woon, zal ik registreren wat ik hier hoor. Er bestaan wilde plannen die uitvoerbaar zijn. *Zummer of winter, dut nait of*.

PLATJELOPEN

“Wat is dat ...?!” klonk het als een snerpemde zweeps slag. Trillend van ingehouden woede wees moe met een uitgestoken arm naar keukentafel. Geheel naar waarheid zei zoonlief: “Een fruitmand.” “*En waistoe messchain hou dai hier komt, hm?*” ging t salvo verder.

Jonkje zweeg en keek naar een vogel in de tuin. “*Kiek, ma, n vogel*”, probeerde hij zwakjes. “*Vogel, niks vogel, k zel die leren, snötoap, platjeloper!*”

t Was zo: paar weken terug had hij voor zijn verjaardag een nieuwe fiets gekregen. Het ging naar de zomer toe, de zon lonkte verleidelijk aan de andere kant van het raam van het klaslokaal. Hij kon op school goed meekomen dus verveelde hij zich daar vaak. *Laif wicht oet klas* wilde het briefje dat door een ouder buurmeisje geschreven was wel aan meester geven. Vervolgens hoefde hij alleen een beetje met de schooltijden rekening te houden om op tijd thuis te komen en klaar. De wereld lag, in de vorm van graskant naast het kanaal en alle routes tussen Stad en Appelbergen, voor hem open. Totdat ... meester een geldinzameling bedacht om een fruitschaal te laten bezorgen.

Vogel hipte naar een andere struik. *Jonkje* wist dat alle verweer nu totaal zinloos was en bleef zwijgen. *Moe wist heel goed hou t mos*. “*Komst met mie mit noar school tou en dailt haile fruitmand oet aan dien klasgenoten en pas op: doe kriegst niks, platjeloper!*” In de tuin maakte de vogel dat hij wegkwam.